

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ
З КУЛЬТУРОЛОГІЇ
ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 034 КУЛЬТУРОЛОГІЯ
(для іноземців та осіб без громадянства)**

Розглянута на засіданні
Приймальної комісії
«15» березня 2022 р.
Протокол № 6

Програма фахового вступного іспиту для іноземців та осіб без громадянства з «Культурології» для вступу на навчання для здобуття ступеня Магістра за спеціальністю 034 Культурологія

Ухвалена на засіданні кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології від 21 лютого 2022 р. протокол № 9 А

Завідувач кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології доктор мистецтвознавства, професор _____ Зав'ялова О.К.

Голова фахової атестаційної комісії, кандидат філософських наук, доцент _____ Тарапата-Більченко Л.Г.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ на навчання для здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 034 Культурологія галузі знань 03 Гуманітарні науки відбувається на основі вже здобутого ступеня вищої освіти (бакалавр, магістр) або освітньо-кваліфікаційного рівня (спеціаліст).

Мета фахового вступного іспиту полягає у визначенні рівня культурологічних знань вступника, який планує здобути освіту у галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Вимоги спрямовані на з'ясування рівня ерудованості та обізнаності абітурієнта у загальних питаннях культурології, теорії та історії української і зарубіжної культури.

Розуміння культури як способу організації та розвитку людської життєдіяльності, який виявляє себе у продуктах матеріальної і духовної праці, системі соціальних норм і установ, духовних цінностях та ставленні людини до природи є важливою складовою світоглядної компетентності фахівця. Знання змісту, структури, тенденцій розвитку культури, технологій функціонування, збереження і трансляції цінностей і норм формують світогляд, сприяють розумінню множинності шляхів соціокультурного розвитку, толерантному сприйняттю інших культур і глибшому усвідомленню вітчизняних культурних досягнень.

На вступному іспиті абітурієнт має виявити знання сутності та фундаментальних характеристик культури, основних етапів розвитку світової та української культури, основних закономірностей соціокультурних процесів, тенденцій розвитку культури у всьому різноманітті її видів і форм.

Фаховий вступний іспит з «Культурології» для вступу на навчання для здобуття ступеня «Магістр» за спеціальністю 034 – Культурологія **складається усно і оцінюється за шкалою 200 балів.**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Сутність та фундаментальні характеристики культури.

Багатоманітність визначень поняття «культура». Культура як спосіб організації та розвитку людської життєдіяльності. Тлумачення культури як сукупності цивілізаційних досягнень і художньої творчості окремого народу. Культура як сукупність характерних особливостей життя і діяльності відповідних соціальних, регіональних та інших спільнот. Культура як показник рівня досконалості у тій чи іншій галузі людської діяльності.

«Культура. Історія розвитку поняття від Цицерона до Гердера»(Й. Нідерман). Антропологічний, філософський та соціологічний підходи до визначення культури.

Основні ознаки культури (позабіологічність, продуктивність, технологічність, стереотипність, інформативність, нормативність, комунікативність). Соціальні функції культури (адаптація, соціалізація, легітимізація, інтеграція, ідентифікація, регуляція, комунікація, формування світогляду, забезпечення соціокультурного розвитку).

Генеza культури та основні історичні етапи її розвитку.

Трудова (Ф. Енгельс), психоаналітична (З. Фрейд), ігрова (Й. Хейзінга), релігійна (Дж.-Дж. Фрезер), символічна (Е. Кассіер) концепції походження культури. Природа і культура. Періодизація історії світової культури: культура первісного суспільства, Стародавнього світу, Середньовіччя, Відродження, Нового та Новітнього часу. Основні світоглядні риси зазначених культурно-історичних періодів.

Основні культурологічні концепції. Семіотична теорія культури. Особливості тлумачення культури в концепціях представників ігрової теорії культури. Сутність культури в концепціях представників соціологічної школи. Психоаналітична школа про сутність культури та творчої діяльності. Теорія пасіонарності Л. Гумільова. Структурна антропологія К. Леві-Строса і його внесок у теорію культури.

Теоретичні схеми культурно-історичних змін.

Еволюціоністські, циклічні, хвильові та нелінійні схеми культурного розвитку. Культура і цивілізація. Концепція культурно-історичних циклів (М. Данилевський). Концепція круговороту локальних цивілізацій (А. Тойнбі). Філософія культури О. Шпенглера. Концепція «осьового часу» К. Ясперса. Соціокультурна динаміка П. Сорокіна.

Ж.-Ж. Руссо про прогрес культури і падіння моральності. Ідеал «природної людини» у концепції філософа. Німецькі просвітителі Й.Й.Вінкельман, Г.Е. Лессінг, Ф. Шиллер про джерела й межі європейської культури.

Постфігуративний, конфігуративний та префігуративний типи культури та їх вплив на динаміку розвитку (М. Мід). Механізми розвитку культури: внутрішні і зовнішні чинники.

Основні елементи культури. Форми і види культури.

Структура культури. Нормативно-ціннісна система як основа культури. Механізми збереження і трансляції культурних цінностей: традиції, звичаї, ритуали.

Культурна типологія та її основні варіанти: формаційний, цивілізаційний, регіональний, парадигмальний, історичний підходи. Історична типологія культури на основі концепцій: еволюціонізму (Г. Морган); універсальної еволюції (Л. Уайт); мультилінійної еволюції (Дж. Стюард); специфічної еволюції (М. Салінс); формаційного підходу (К. Маркс) тощо. Типологія культури П. Сорокіна. Типологія культури Л. Іоніна (поняття «життєва форма», «стиль»).

Матеріальна і духовна, світова і національна, традиційна й інноваційна, масова і елітарна, світська і культова культура. Культура суспільства і культура особистості. Субкультура і контркультура. Соціальна, правова, політична, наукова, релігійна, економічна, екологічна, фізична, моральна культура. Художня культура та закономірності її розвитку.

Мистецтво як феномен художньої культури.

Сутність, природа та соціальні функції мистецтва. Види мистецтва та критерії його класифікації. Основні художні напрямки. Соціокультурна та національна обумовленість розвитку мистецтва. Взаємозв'язок компонентів духовної культури (міфології, релігії, філософії, психології, моралі, права, політики, науки).

Світова і національна культура. Мистецтво як чинник національної самоідентифікації та культурної єдності людства. Роль мистецтва та народної художньої творчості у формуванні національної культури.

Історичні етапи розвитку української культури: культура східнослов'янських племен дохристиянської доби, культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства, польсько-литовська доба у вітчизняній історії, козацько-гетьманський період розвитку української культури, період національно-культурного відродження (XIX століття), часи міжвоєнного та повоєнного поневолення України східними та західними сусідами (від початку до 80-х років XX століття). Загальні риси сучасної української культури.

Основні концепти представників української культурологічної думки: Кирило-Мефодіївське братство, ідеї М. Драгоманова, М. Грушевського, П. Куліша, І. Огієнка. Гуманістична сутність української культури (Г. Сковорода, Ф. Прокопович, Т. Шевченко).

Українська культура кінця ХХ – початку ХХІ століття: від тоталітаризму до національно-духовного відродження. Цілісність українського культурного простору: культура українського зарубіжжя.

Моделі міжкультурної взаємодії. Акультурація як процес міжкультурної комунікації (за Р. Редфілдом, Р. Лінтоном і М. Херсковцем). Форми взаємодії культур: однобічна, двобічна. Типи культурної взаємодії: реакція, адаптація, сприйняття. Типи культурної ідентичності соціуму: позитивна, індиферентна, гіпоідентичність, гіперідентичність (за Г. Солдатовою). Національний рівень міжкультурної взаємодії. Етапи інтернаціоналізації суспільного життя (всєбічні зв'язки, співробітництво, інтеграція): основні риси. Форми міжкультурної взаємодії на етнічному рівні (міжрегіональна, світсько-релігійна, міжконфесійна тощо).

Сучасна культурна ситуація.

Науково-технічна революція як чинник розвитку сучасної культури. Культура інформаційного суспільства. Віртуальна реальність та віртуалізація культури. Криза гуманістичних цінностей. Постмодернізм: філософія, мистецтво, світогляд. Міф, неотрадиціоналізм та езотеризм у сучасній культурі. Алгоритм культурних змін модернізму (лінійна модель) і постмодернізму (нелінійна модель). Феномен хаосу в постмодерністському контексті. Магістральні вектори філософської програми after-postmodernism. Специфіка авто комунікаційного та комунікаційного процесів. Дискурс як форма вербально-комунікативної практики постмодернізму. Мовні ігри (Й. Гейзінга, Л. Вітгенштейн): перформанс, хепенінг, флешмоб. Концептуальне поле масової культури епохи постмодерну.

Проблеми глобалізації, модернізації, мультикультуралізму та культурної універсалізації. Етноцентризм та культурний релятивізм. Теорія «культурного шоку» Ф. Бока, її значення у вирішенні міжкультурних проблем. Культурні аспекти глобалізації. П. Бергер про основні рушійні сили культурної глобалізації (мова, ділові еліти, «клуб інтелектуалів», громадські рухи, масова культура).

Діалог культур (М. Бахтін, В. Біблер). Глобалізація і ідентичність. Співіснування культур у добу глобалізації та цивілізаційних зрушень.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

1. Поняття «культура» та його визначення.
2. Основні теорії походження культури.
3. Культура і природа.
4. Культура і цивілізація.
5. Концепція культурно-історичних циклів.

6. Еволюція культури. Локально-цивілізаційний підхід.
7. Функції культури та їх характеристика.
8. Нормативно-ціннісна система як основа культури.
9. Структура культури. Види культури та критерії класифікації.
10. Культура матеріальна і духовна, специфіка їх взаємодії.
11. Сутність культури в концепціях представників соціологічної школи.
12. Семіотична теорія культури та загальна характеристика її положень.
13. Особливості тлумачення культури в концепціях представників ігрової теорії.
14. Психоаналітична школа про сутність культури та творчої діяльності.
15. Поняття «субкультури». Конфесіональна професійна, організаційна субкультура. Контркультура як різновид субкультури.
16. Традиційна й інноваційна культура. Характеристика постфігуративного, конфігуративного, префігуративного типів культури та їх вплив на динаміку розвитку.
17. Основні форми культури: світська й культова, елітарна й народна.
18. Культурна типологія та її основні варіанти: формаційний, цивілізаційний, регіональний, парадигмальний, історичний підходи.
19. Характеристика соціальної, правової, політичної, наукової, економічної, екологічної, фізичної, моральної культури (однієї на вибір).
20. Художня культура та закономірності її розвитку.
21. Сутність природа та соціальні функції мистецтва.
22. Види мистецтва, принципи класифікації та їх характеристика.
23. Соціокультурна та національна обумовленість розвитку мистецтва.
24. Взаємозв'язок компонентів духовної культури (міфології, релігії, філософії, психології, моралі, права, політики, науки).
25. Мистецтво як знакова система. Знак і символ. Особливості художньої мови.
26. Особливості комунікації у просторі художньої культури.
27. Процеси взаємодії різних видів мистецтв, синтез мистецтв.
28. Творчість як рушійна сила розвитку культури.
29. Творчий процес: задум та його втілення. Моральна відповідальність митця.
30. Типологія культури П. Сорокіна.
31. Філософія культури О. Шпенглера.
32. Типологія культури Л. Іюніна (поняття «життєва форма», «стиль»).
33. Концепція «осьового часу» К. Ясперса.
34. Концепція круговороту локальних цивілізацій (А. Тойнбі).
35. Ж.-Ж. Руссо про прогрес культури і падіння моральності. Ідеал «природної людини» у концепції філософа.

36. Й.- Г. Гердер і його внесок у європейську культурологічну традицію.
37. Німецькі просвітителі Й.-Й. Вінкельман, Г.-Е. Лессінг, Ф. Шиллер про джерела й межі європейської культури.
38. Теорія пасіонарності Л. Гумільова.
39. Структурна антропологія К. Леві-Строса і його внесок у теорію культури.
40. Зміст понять «художня епоха», «художній напрямок». «художній стиль».
41. Культурні парадигми постмодерної доби та їх характеристика.
42. Процеси диференціації окремих галузей культури Нового часу та інтеграційна сутність процесів доби постмодернізму, їх особливості.
43. Ієрархічна вертикаль культури Нового часу та її перетворення на «постмодерну горизонталь».
44. Проблеми формування системи естетичних смаків людини кінця ХХ – початку ХХІ століть в умовах панування постмодерної естетики.
45. Науково-технічна революція як чинник розвитку сучасної культури.
46. Культура інформаційного суспільства. Віртуальна реальність та віртуалізація культури.
47. Діалог культур (М. Бахтін, В. Біблер). Співіснування культур у добу глобалізації та цивілізаційних зрушень.
48. Теорія «культурного шоку» Ф. Бока, її значення у вирішенні міжкультурних проблем.
49. Культурні аспекти глобалізації. П. Бергер про основні рушійні сили культурної глобалізації (мова, ділові еліти, «клуб інтелектуалів», громадські рухи, масова культура).
50. Субкультурні утворення у мистецькому просторі кінця ХХ – початку ХХІ століть.
51. Процеси взаємодії «масової» та «елітарної» культур, їх прояви у сучасному мистецтві та повсякденному житті людини.
52. Механізми збереження і трансляції культурних цінностей: традиції, звичаї, ритуали.
53. Мистецтво як чинник національної самоідентифікації та культурної єдності людства.
54. Роль народної художньої творчості у формуванні національної культури.
55. Історичні етапи розвитку української культури.
56. Основні концепти представників української культурологічної думки: Кирило-Мефодіївське братство, ідеї М. Драгоманова, М. Грушевського, П. Куліша, І. Огієнка.
57. Гуманістична сутність української культури (Г. Сковорода, Ф. Прокопович, Т. Шевченко).

58. Українська культура кінця XX – початку XXI століття: від тоталітаризму до національно-духовного відродження.
59. Цілісність українського культурного простору: культура українського зарубіжжя.
60. Субкультурні утворення у мистецькому просторі кінця XX – початку XXI століть.

ШКАЛА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

176 – 200 балів – абітурієнт має ґрунтовні системні знання з теорії та історії світової та української культури, чітко орієнтується у хронологічних межах та змісті будь-якого культурно-історичного періоду, надає його вичерпну характеристику. Абітурієнт знає основні культурологічні концепції та теоретичні схеми культурно-історичних змін, вільно оперує культурологічними поняттями та вміє застосовує їх для аналізу сучасної соціокультурної практики. Абітурієнт демонструє зацікавленість обраним фахом, ерудованість, здатність до точного та виразного викладу думки, вміння самостійно мислити та робити аргументовані висновки.

157 – 175 балів – абітурієнт має системні знання з теорії та історії світової та української культури, орієнтується у хронологічних межах та змісті будь-якого культурно-історичного періоду, однак допускає деякі неточності у викладі фактологічного матеріалу. Абітурієнт знає основні культурологічні концепції та теоретичні схеми культурно-історичних змін, оперує культурологічними поняттями, однак не завжди доцільно застосовує їх для аналізу соціокультурної практики. Абітурієнт демонструє зацікавленість обраним фахом, обізнаність у загальних питаннях культурології та історії культури, володіння мистецтвом спілкування, однак вміння самостійно мислити та робити висновки ще потребує вдосконалення.

141 – 156 балів – абітурієнт знає основні концепти теорії та історії світової та української культури, орієнтується у хронологічних межах та змісті періодів культурно-історичного розвитку, однак допускає помилки у викладі фактологічного матеріалу, які свідчать про недостатню системність знань. Абітурієнт орієнтується у змісті основних культурологічних концепцій, оперує культурологічними поняттями, однак не завжди доцільно застосовує їх для аналізу соціокультурної практики. Абітурієнт демонструє зацікавленість обраним фахом, обізнаність у загальних питаннях культурології та історії культури, однак демонструє середній рівень самостійності під час узагальнення та обґрунтування висновків.

114 – 140 балів – абітурієнт знає основи теорії та історії світової та української культури, однак поверхово орієнтується у хронологічних межах та змісті періодів культурно-історичного розвитку, допускає помилки у викладі фактологічного матеріалу. Абітурієнт стисло і неточно викладає зміст основних культурологічних концепцій, не завжди доцільно оперує деякими культурологічними поняттями, не вміє аналізувати сучасну соціокультурну практику. Абітурієнт виявляє певну зацікавленість обраним фахом, однак демонструє недостатню обізнаність у загальних питаннях культурології та історії культури.

100 – 113 балів – абітурієнт фрагментарно знає теорію та історію світової та української культури, поверхово орієнтується у хронологічних межах та змісті періодів культурно-історичного розвитку. Абітурієнт з помилками викладає зміст основних культурологічних концепцій, не завжди доцільно оперує культурологічними поняттями, посередньо аналізує сучасну соціокультурну практику. Абітурієнт виявляє певну зацікавленість обраним фахом, однак демонструє обмеженість у розумінні загальних питань культурології та історії культури, відсутність цілісного і системного культурологічного знання.

Абітурієнт не отримує оцінку 100 балів, тобто не складає фахове вступне випробування у випадку, коли він зовсім не володіє знаннями з теорії та історії світової та української культури; не орієнтується у змісті та хронології культурно-історичних процесів; не знає змісту та не вміє оперувати культурологічними категоріями, не дає правильних відповідей на поставлені запитання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцький О.Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. 130 с. URL: https://web.archive.org/web/20120601174843/http://nbuv.gov.ua/books/2009/09_vojiuk.pdf
2. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. / За ред. І.І.Тюрменко. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 370 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/Kulturologia_Turmenko_2010.pdf
3. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / А.В. Яртись, С.М. Шендрик, С.О. Черепанова. Львів: Світ, 2005. 568 с. https://www.academia.edu/34682595/Лекції_з_історії_світової_та_вітчизняної_культури
4. Меднікова, Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ ст.: навч. посібник. Київ: Знання, 2002. 214 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk643179.pdf>

5. Основи культурології: навч. посіб. / За ред. Л.О. Сандюк та Н.В. Щубелки. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 400 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1837/1/Основи%20культурыології.pdf>
6. Подольська Є. А., Лихвар В.А., Іванова К.А. Культурологія: навчальний. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 287 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Podolska_Yelyzaveta/Kulturolohiia.pdf
7. Соціологія культури: конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / В.О. Болотова. Харків: НТУ «ХП», 2017. 104 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/31594/1/prohramy_2017_Sotsiolohiia_kultury.pdf
8. Українська культура: історія і сучасність: навч. посібник / За ред. С.О. Черепанової. Львів: Світ, 1994. 456 с.
9. Українська культура в європейському контексті / За редакцією Ю.П. Богуцького. Київ: Знання, 2007. 679 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=2966>